

Risto KOVIJANIĆ

IGNJATIJE (IGNJO) ZLOKOVIĆ — Povodom 80-godišnjice života —

Pedeset pet godina svoga dosadašnjeg prosvjetno-kulturnog i naučnog rada posvetio je svom voljenom zavičaju. Profesor Ignjo Zloković, historičar, pisac, viši naučni saradnik i glavni urednik *Godišnjaka* Pomorskog muzeja u Kotoru, zadužio je Boku Kotorsku. Naša je obaveza da ovdje obilježimo 80-godišnjicu njegovog plodnog i čestitog života, iskonski vezanog za svoj rodni kraj.

Rođen je 27. decembra 1897. u Bijeloj, pitomoj i plodnoj, na obali čarovitog Bokokotorskog zaliva, u okrilju Radoštaka i Bijele gore, naspram istorijske Prevlake, na visinskom pogledu Njegoševa Lovćena. U domu svojih rodoljubivih roditelja, poljoprivrednika, obrgljenog palmama i mimozama, narančama i smokvama, maslinama i vinogradima, napajao se od rane svoje mladosti tradicijom zavičajnih pomoraca, Njegoševom i narodnom poezijom, slobodarskim duhom crnogorskih ratnika i bokeljsko-hercegovačkih ustanika.

Osnovnu školu, šestorazrednu, svršio je u Bijeloj, namijenjen, kao najstariji sin, za očevog nasljednika. Međutim, on je žudio za daljim školovanjem; majka ga je podržala. Presudni uticaj imala su tri ugledna gosta roditeljskog doma, poznatog sa gostoprimitstva i podruma dobrog starog vina. Jednog ljetnjeg dana 1909. očev srodnik i prijatelj Mihail Bjeladinović, poslanik Boke na Carevinskom vijeću u Beču, doveo je u njihovu kuću Pavla Popovića, profesora Beogradskog univerziteta, poznatog njegošologa, i Mihaila Avramovića, poznatog organizatora zadrugarstva u Srbiji, koji se interesovao za ugledno zemljoradničko imanje u primorju. Mali osnovac, visokog čela, svijetlo-plave kose, bistrih zelenih očiju i zajapurenih jagodica, gutao je razgovore dobrodošlih gostiju. Divio se znanju i pošanjanju učenih ljudi. Počela ga je moriti žeđ za naukom i žudnja za Beogradom.

Dva razreda gimnazije učio je u Kotoru (1911 — 13). Pored ostalih profesora, predavao mu je Vicko Tripković, potomak ču-

venih dobrotskih pomoraca, matematičar, poznati rodoljub, pisac istorijskih članaka i pripovijedaka iz bokeljskog života. Privlačio ga je svojim ugledom pedagoga, čovjeka i pisca. Kotorski srednjoškolci imali su tada svoju ilegalnu književnu družinu »Vojslav«, čiji su članovi predvodili štrajk protiv mađaronskog režima hrvatskog bana Cuvaja, solidarišući se tako sa srednjoškolicima u Dalmaciji.

Treći i četvrti razred gimnazije učio je u Zadru (1913 — 15). U najljepšoj uspomeni ostali su mu profesori: dr Marin Stojković, Ivo Juras, Josip Saso, a naročito dr Ilija Sindik, istoričar, Bokelj, docnije član Srpske akademije nauka i umjetnosti, s kojim će održavati prijateljske i saradničke veze. Oduševljavao se idejom bratstva i jedinstva jugoslovenskih naroda, pod uticajem univerzitetske omladine Beograda, Zagreba, Beča i Praga. »Glavni organizacioni centar — sjeća se Zloković — bio je Hrvatski akademski klub, čiji su članovi bili Hrvati i Srbi, jer je rad ovog kluba bio usmjeren naprednom slobodarskom linijom«. Zloković se u Zadru istakao u antiaustrijskim demonstracijama. Za »poilitčke krivice« istjeran je iz svih škola u Austriji. Odmah je mobilisan u austrougarsku vojsku. Vojni ljekar iz Boke (dr Filip Lazarević) proglasio ga je »nesposobnim za front«. Na vojnoj dužnosti bio je u raznim mjestima Austro-Ugarske. Stigao je da peti razred gimnazije položi privatno u Kotoru; šesti razred redovno.

Školske godine 1919/20. svršio je VII i VIII razred i položio maturu u Drugoj beogradskoj gimnaziji. Predavali su mu poznati profesori, Milan Dukić, Ilija Lalević, Miladin Ševarlić, Svetozar Matić.

Studirao je istoriju i geografiju na Beogradskom univerzitetu. Predavali su mu istaknuti naučnici: Vulić, Radonić, Stanojević, Anastasijević, Vasilj Popović, Cvijić i Milojević. Starali su se da mu izgubljeno vrijeme nadoknade svojim bogatim znanjem i širokom kulturom.

Zloković se nije mogao otrgnuti od sunčane i pitome Boke; ni od njene slavne pomorske tradicije, koja ga je privlačila od rane mladosti i preokupirala kroz cio njegov život. Skoro trideset godina (1923 — 50) bio je profesor i direktor Pomorske škole i punih dvadeset godina (1950 — 69) direktor Pomorskog muzeja u Kotoru.

Kao profesor Pomorske škole, svojim predavanjima i zauzimanjem, svojim ponašanjem i postupcima čovjeka i pedagoga, svojim zdravim shvatanjima i pogledima na život i svijet, stekao je ljubav i poštovanje svojih mnogobrojnih učenika; ne manje i poštovanje njihovih roditelja. Mnoge njegove učenike vode pomorski putevi oko svijeta. U svojim sjećanjima oni pronose njegov omiljen i dobroćudan učiteljski lik. Budio je u njima interesovanje za saznanjem i svijetom, stvarao radnu naviku, razvijao ljubav prema pozivu i domovini.

U vrijeme drugog svjetskog rata, kao istaknuti rodoljub okupirane odnosno aneksirane Boke od strane fašističke Italije, bio je interniran. Skoro dvije i po godine, od novembra 1941. do marta 1944, patio je i stradao u fašističkom zarobljeništvu. U koncentracionom logoru na Liparima bio je zatvoren u logorskom zatvoru i isljeđivan tri mjeseca; odatle je, krajem juna 1942, preveden u čuveni zatvor Regina Coeli («Kraljica neba») u Rimu, u kojemu je tada bilo oko 5.000 zatvorenika, najviše Jugoslovena. Proveo je tu skoro godinu dana. Bio je osuđen 5. decembra 1942, sa još dvadeset Jugoslovena, većinom Splicana, od Specijalnog fašističkog suda za odbranu države, na četiri godine teškog zatvora. Optužen je za učešće u »prevratničkom udruženju koje je težilo da nasilno uspostavi diktaturu jedne društvene klase nad drugom«, što je »propagirao nasilno uspostavljanje crvene diktature«, što je »stavljao u izgled pobjede Rusije«, itd. Docnije je preveden u zatvor u San Ćeminjano, između Sijene i Firenze. Tamo je zatekao dva svoja prijatelja iz Boke, Anta Matkovića i Todora Kilibardu. Oslobođen je zatvora 30. januara; u martu se vratio u domovinu.

Željno je nastavio svoju kulturnu djelatnost. Nastavio je i stvoju saradnju s don Nikom Lukovićem, najboljim poznavacem kulturnog blaga Boke Kotorske, istaknutim propovjednikom jugoslovenskog bratstva i jedinstva, poznatim besjednikom i piscem. Njihova saradnja trajala je skoro pedeset godina. U kulturnoj istoriji Boke niko nije uzorao tako duboku zajedničku brazdu, zasijanu blagodetima bratske sloge, povjerenja i saradnje, kao ova dva zaslužna rodoljuba širokih i jasnih pogleda u budućnost, širokih grudi i kulture, čija je parola u nekim kriznim godinama između dva rata bila: »Zdravo vjero svakom svoja, zdrav' bratimstvo vjero moja«. Tako su stvarali toplu atmosferu bratstva, čovječnosti i vjerske tolerancije i razumijevanja. Njihova saradnja ostaće kao uzor. Luković je bio čovjek zavidne opšte kulture, dobar poznavalac umjetnosti, klasične i savremene, sjajan besjednik zamašnog elana i zagrijanog temperamenta i zanosa; dobar političar i vješt diplomata; Zloković je, međutim, čovjek mirne krvi i naravi, odmjeren i taktičan, dobar govornik i privlačan kozer, dobar organizator i istrajan realizator, obdaren izvjesnom snagom okupljanja za saradnju.

Kao i Luković, Zloković je više popularizator nauke nego njen predani i požrtvovani poklonik i zatočenik. Savjesno vršenje dužnosti u školi i muzeju, mnogobrojne obaveze prema rodnom kraju u pogledu prosvjetno-kulturnih problema i poduhvata nije su mu dozvoljavale da se pretežno posveti nauci, koja čovjeka odvlači od dnevnog života i aktuelnih društvenih potreba. Zavičaj je računao sa njim. Skroman po svojoj prirodi, realan i smišljen, on se nije visoko umišljao, ni visoko zamahivao svom snagom; ali, svaki njegov udar bio je osjetan i koristan; praktičar je mirno

izvodio i sređivao preduzete poslove. Pronicljiv, radan i istrajan, on bi nauci dao više, da se, kao narodni čovjek, mogao oglušiti zovu narodnih potreba i prenebregnuti mnoge opšte obaveze građanina-intelektualca. Cio svoj radni vijek posvetio je opštem narodnom dobru. Kao ni Luković, on nije mogao postati pošteđeni kabinetni radnik.

Zloković je dao inicijativu za pokretanje mnogih prosvjetno-kulturnih poduhvata u svom kraju. Učesnik je u pokretanju ili organizovanju tih poduhvata ne samo u Boki nego i na drugim područjima Crne Gore. Učestvovao je u pokretanju osnivanja Pomorskog muzeja i Istorijskog arhiva u Kotoru, zavičajnih muzeja u Herceg-Novom i Perastu, Cetinjskog arhiva i Zavoda za zaštitu spomenika Crne Gore, Naučnog društva i Istorijskog društva Crne Gore, kao i pokretanja *Istorijskih zapisa*, čiji je jedno vrijeme bio član uredništva. On je organizovao Kotorsku sekciju Društva istoričara i kao predsjednik vodio je punih osamnaest godina (1948 — 65); organizovao je Podružnicu Društva za proučavanje pomorstva Jugoslavije i bio njezin rukovodilac (1962 — 73). Učestvovao je u pokretanju svih novina, almanaha i zbornika u Boki poslije prvog i drugog svjetskog rata (*Glasa Boke*, *Glasnika Narodnog univerziteta*, *Zbornika Kotorske sekcije Društva istoričara*, *Zbornika Kotorska katedrala*, ilustrovanih monografija *Kotor i 12 vjekova Bokeljske mornarice*, itd. Njegova je osobita zasluga pokretanje i osnivanje *Godišnjaka Pomorskog muzeja*, čiji je dugogodišnji urednik i redovni saradnik. U više pomenutih izdanja bio je saurednik.

Zloković je vrlo zaslužan kao direktor Pomorskog muzeja. On ga je reorganizovao i podigao na stepen savremene i ugledne ustanove. Obogatio ga je mnogim dragocjenim predmetima poznatih bokeljskih pomoraca, putem otkupa ili zavještanja pojedinih rodoljuba. Stvorio je u njemu drugarske odnose i radnu atmosferu, aktivizirao i proširio njegove djelatnosti, jasno opredijelio njegovu ulogu. Muzej je postao jedan važan kulturni centar starodrevnoga grada, važna kulturna institucija Crne Gore; poznat u Jugoslaviji i izvan nje; privlačan svojim značajnim istorijskim i umjetničkim eksponatima, bibliotekom i arhivskom građom, kako za kulturne i naučne radnike, istraživače i proučavaoce, tako i za studije mladih i najmlađih.

Dolaskom za direktora muzeja, Zloković se posvetio proučavanju pomorske prošlosti Boke, pomorskim problemima, pomorskim školama, tokovima kulturnog života Boke uopšte. Održava vezu s domaćim pomorcima i svima zainteresovanim proučavavocima jugoslovenskog pomorstva u prošlosti i sadašnjosti. Učestvovao je na brojnim stručnim dogovorima, naučnim sastancima i kongresima. Njegov kulturni doprinos našoj socijalističkoj zajednici nije mali. Dobio je mnoga priznanja i zvanja u pojedinim društvima i udruženjima. Dobitnik je Novembarske nagrade grada



Игњатије Злоковић

Kotora, Trinaestojulske nagrade SR Crne Gore (kao glavni urednik *Godišnjaka*, zajedno sa saurednicima). Predsjednik Republike odlikovao ga je Ordenom zasluga za narod sa srebrnim zracima.

Zloković je plodan pisac. Bibliografija njegovih radova iznosi dosad skoro 300 napisa. Objavio je više desetina naučnih radova, brojne naučne priloge i prikaze, mnogobrojne popularne i obaveštajne članke i bilješke. Saraduje u naučnim i stručnim časopisima, almanasima i zbornicima, u jugoslovenskim enciklopedijama (Pomorskoj, Vojnoj, Jugoslavije); saraduje u novinama. Počeo je u *Glasi Boke*, čiji je bio stalni saradnik (1932—41), jedno vrijeme i urednik. Tamo je objavio preko 70 naslova. Saraduje u *Pobjedi*, *Politici* i *Književnim novinama*. U reviji *Pomorstvo* objavio je preko 40 napisa. Najviše su zapaženi njegovi radovi u *Istorijskim zapisima* (15) i njegovom *Godišnjaku* (skoro 50).

Zloković je dao najviše radova iz istorije domaćeg pomorstva (Boke, odnosno Crne Gore), o pomorskim školama i pomorskoj privredi, o slavnim i o istaknutim bokeljskim pomorcima, kao što su: Zmajević, Vojnović, Martinović, Ivelić, Visin, Želalić, Zambelić, Florio, Gopčević, Vukasović, i drugi poznati kapetani iz impozantne galerije bokeljskih moreplovaca. Pisao je i o podvizima Hadžije i Srzentića, narodnih heroja Spasića i Mašere. Dosta je pisao o bokeljskim ustancima i pobuni mornara u Boki 1918. Dao je više likova iz kulturnog života Boke (Vicko Tripković, biskup Učelini, don Anton Milošević, Rudi Đunio, Vinko Đurović, Petar Šerović, don Niko Luković, Ilija Sindik, Vlado Brajković itd.). Očekuju se dalji njegovi radovi, u prvom redu iz oblasti pomorstva.

Najveći kulturni doprinos Ignja Zlokovića je *Godišnjak* Pomorskog muzeja u Kotoru. Pokrenuo ga je 1952. Uspješno ga uređuje sve dosad. To je najveće, najznačajnije i najdužetrajnije djelo periodike u kulturnoj istoriji Boke, bogata riznica za pisanje dugovjekovne istorije bokeljskog pomorstva, zahvaljujući saradnicima, proučavaocima i stručnjacima, koje je Zloković znao okupiti. Vrlo je rijedak slučaj kod nas da jedan isti urednik uređuje jedan isti časopis ili godišnjak 25 godina neprekidno kao Zloković. Time se, koliko nam je poznato, može pohvaliti još samo akademik Mladen Leskovac, urednik *Zbornika Matice srpske za književnost* (pokrenutog 1953). Dvadesetpet knjiga *Godišnjaka* čine visoko postolje sa 25 stepenika (biće ih još). Sa tog zavidnog pjeđestala, prof. Ignjo Zloković može vedra i ponosna čela da se osvrne na svoj dosad pređeni životni put, više naporan i trnovit, nego utaban i posut cvijećem. *Godišnjak* je spomenik trajan.

Pisac ovog prigodnog članka poslužio se i podacima iz sljedećih radova:

1) Ignjatije Zloković, *Uspomene iz mog školovanja u Zadru*, Zadarska revija, br. 5—6, 1974.

2) Isti, *Jedna optužnica Specijalnog fašističkog suda u Rimu na Liparima 1942*, Istorijski zapisi XXXIII—2, 1976.

3) Isti, *Autobiografski podaci*, pismo autoru ovog članka.

4) Tomo Radulović, *Bibliografija radova Ignjatija Zlokovića*, Zbornik Kotorske sekcije Društva istoričara Crne Gore I, 1975.

5) Dušan Kostić, *Prof. Ignjatije Zloković*, Razgovor ove nedelje, »Politika«, Beograd 19. I 1969.

6) Dr Kosta Milutinović, *Zbornik Kotorske sekcije Društva istoričara Crne Gore*, Književne novine, Beograd, br. 492, 1. VIII 1975.

7) Dr Ernest Stipanić, *80-godišnjica Ignjatija Zlokovića*, »Politika«, Beograd, 7. I 1978.